

want zelfs de nadeligste risicopercentages laten altijd een mogelijkheid voor hoop over.

Wat heeft dit schema van Tversky en Kahneman nu te maken met een vuurpeloton dat de doodstraf moet voltrekken aan een aantal gevangenen? Aan het begin van de negentiende eeuw was een enkel, van een redelijke afstand afgevuurd schot vaak onvoldoende om iemand met zekerheid te doden. In dat geval waren er twee mogelijkheden: één man kon van een bepaalde afstand vijf maal op de veroordeelde schieten; of vijf mannen konden vanaf dezelfde afstand en tegelijkertijd ieder eenmaal een schot op hem afvuren.

Vijfmaal één en eenmaal vijf zijn uiteraard formeel volstrekt gelijkwaardig. Wat is dan de reden dat men voor de tweede mogelijkheid koos en het vuurpeloton deed ontstaan? Het vermoeden bestaat dat dit iets te maken heeft gehad met een misleidende redenering die voor elk lid van het peloton de kans creëerde om achteraf de handen in onschuld te kunnen wassen: als vijf mannen elk één schot moeten lossen om iemand te doden, heeft elk lid een-vijfde mens gedood. En op een bepaald cognitief niveau is het veel gemakkelijker om dan te besluiten dat men als individu niet echt iemand hebt gedood of - wanneer men over een uitzonderlijk verlooche ningstalent beschikt, dat men eigenlijk zelfs niet heeft bijgedragen aan het doden van een medemens.

Maar dit is niet de enige reden waarom een verschijnsel als het vuurpeloton in feite een tegemoetkoming vooraf is aan menselijke schuldgevoelens en gewetensnood? Er is in dit geval sprake van een nog fascinerender verfijning in de kunst van het doden.

LOSSE FLODDER

In het midden van de negentiende eeuw werd het gebruikelijk om bij het samenstellen van een vuurpeloton het geweer van één willekeurig lid daarvan te laden met een met kruit gevulde patroonhuls zonder kogel - een zogeheten 'losse flodder' - in plaats van met een gewone scherpe patroon. Zo kon elk lid van het vuurpeloton 's avonds weer naar huis in de zekerheid nooit met stelligheid van het doden van een medemens beschuldigd te kunnen worden.

Natuurlijk werden executies niet altijd uitgevoerd door vuurpelotons en werd niet in ieder vuurpeloton het gebruik van de losse flodder in ere gehouden. Maar als de gevonniste volgens de negentiende-eeuwse oorlogsetiquette iemand van betekenis was - een vijandig maar gerespecteerd officier bijvoorbeeld - dan werd de executie een van beleefd- en dubbelzinnigheid omgeven ritueel. Tot zo'n ceremonie behoorde onder meer de volgorde waarin het hele gezelschap de executieruimte moest betreden, de muziek die moest worden gespeeld door de eigen regimentskapel van de veroordeelde, en het precieze moment waarop de commandant, buiten het zicht van de leden van

het vuurpeloton, een van de geweren met een losse flodder diende te laden.

Het lijkt allemaal zo vreemd. Maar dezelfde traditie bestaat nog steeds. Bijvoorbeeld in de deelstaten van de V.S. waar de doodstraf nog in zwang is en waar de dodelijke injectie het in snel tempo lijkt te gaan winnen van de elektrische stoel. Tegenwoordig wordt is het mogelijk daarvoor een injectie-machine te gebruiken. De bedenker van dit dertigduizend dollar kostende apparaat geeft hoog op van de voordelen ervan, zoals de dubbele set injectie-naalden en de twee bedieningsborden met schakelaars die door twee mensen op hetzelfde moment bediend worden. Een computer maakt daarbij een willekeurige keuze om te bepalen welke naald gebruikt wordt om de gedetineerde te injecteren en wist vervolgens deze beslissing onmiddellijk weer uit zijn geheugen. In de staat New Jersey is het gebruik van dit apparaat al wettelijk gegarandeerd. Niemand zal ooit weten wie de terechtstelling nu werkelijk heeft voltrokken; zelfs de computer niet.

BRAND

Zulke toevalsrituelen maken deel uit van een subtiel cognitief spelsysteem. Dit systeem dat geïllustreerd wordt door het voorbeeld van meer beulen bij één executie, kan ook andere maatschappelijk consequenties hebben. Een versie ervan ligt ten grondslag aan het oorzakelijkheidsbeginsel dat in juridische kringen gangbaar is. Stel dat twee mannen tegelijkertijd, maar los van elkaar, een gebouw in brand steken; wie is dan de schuldige? Beide pyromanen kunnen dezelfde correcte redenering volgen: als ik het vuur niet had aangestoken, was het pand óók afgebrand. Hoe kan ik dan schuldig zijn aan dat feit? Zouden niet beiden zo een gerede kans op vrijspraak maken?

Ook in andere omstandigheden zou een overdrachtelijk bedoelde losse flodder grote voordelen kunnen bieden. Het strafrecht in de Verenigde Staten vereist een unanieme beslissing van de twaalf

juryleden. Wat zouden de twaalf blanke juryleden die destijds de politiemannen in het geruchtmakende proces rond Rodney King vrijspraken, graag een systeem hebben gehad, waarbij ze zich voor diezelfde vrijspraak hadden kunnen uitspreken met elf stemmen tegen één. Dan had elk jurylid naar de verontwaardigde buitenwereld kunnen laten doorschemeren dat hij of zij onschuldig was geweest aan het vonnis in dat schijnproces. Maar het systeem laat zulke losse flodders niet toe; waarschijnlijk niet omdat, waar een staat zijn burgers dwingt elkaar te beoordelen, de behoefte aan waarneembare eenstemmigheid zwaarder weegt dan het verlangen om die burgers tegen zichzelf en anderen in bescherming te nemen.

BREUK

Fascinerender dan die overdrachtelijke losse flodder zelf, zijn de redeneringen die daaraan vervolgens door het

*Het denken in
frequenties is de
gemakkelijkste
manier om gedaan
te krijgen dat
iemand zich
verplaatst in het
lijden van een
ander.*